

ГРЕШНА ДУША СМИРАЈ ТРАЖИ (ПАША КАЗАНАЦ)

Паповићи, часно, племе,
Имало је бир јунаке
Што носише кроз вријеме,
Бритке сабље и барјаке!

Излазили на мегдане
Ђе се људска, вредност мјери,
Остајали на пољане:
Српском роду, српској вјери!

Нема стопе ни пољане,
Напаћене отаџбине
Ђе нијесу посијане,
Кроз времена, кости њине!...

Но судбину, ђаво крене
Па посрну и најбољи
И погазе коријене,
Препуштени туђој вољи!?

Вјекови су показали
Из прошлости, бурне наше
Да су Срби, к'о вазали,
Постајали турске паше;

Многа су се српска дјеца,
Мимо воље потурчила
И постали јањичари
Јер не моли Бога сила!

Паповићи, дична лоза,
Херцегово, часно племе,
Ову горку чашу жучи,
Испипло је кроз вријеме...

Изнад часног, града Гацка
Ђе Голија, Дугу гледа,
Казанце је село мало
У подножју виса Ђеда.

А у Гацку у земану,
Једног дана глас доприје
Да се чадор, новог паше,
На Гатачко поље вије;

У најљепшој, мушкој снази,
Јаше паша на алату,
Сија рубин са турбана,
вас у свили и у злату.

Да је султан на Босфору,
Младом паши мане није
Јер од њега, царевина,
нема главе виђеније!...

Гледа паша у даљину,
окренуо плећи стражи,
препознао ђедовину
па одговор неки тражи;
Блиједи му пред очима,
Постигнута моћ и слава
Па у глави и мислима,
Читав живот премотава!?

Крупна суза заборава
Из пашиног, кану ока,
Преко срме и силава
И његових , златних тока;
Па алата разиграо
И умаче будној стражи,
У дјетињство да се врати
И сам себе да потражи...

Зраке сунца заклањају,
Трепераве, гране бреза,
Сјаха паша испред куће:
Паповића, Павла кнеза;

Па Казанце село гледа,
Посним кршем опасато
А што види пред очима,
Све му блиско и познато!?

Са алата помамнога,
У замаху једном скочи
А рукавом свиленијем,
Отро је сузне очи...

У кнежеву кулу бану,
Изненада, без најаве
А у њега погледаше,
Уплашене многе главе!?

Не назива, млади паша
Нити Бога нит' Алаха
А стплицу, принесе му,
Паповића павла снаха.

А кнез стари полагаано,
Исправи се на тојагу,
Под бреме је од година,
Потрошио своју снагу;
И трагове многе носи
Из бојева и мегдана,
И витешке успомене
И ожиљке љутих рана!...

Поклони се младом паши
По адету Пророкову,
Онда врати старе кости
У столицу јаворову.

Држи паша бројаницу
На којој су ћилибари,
Па овако проговори:
Поштовани, кнеже стари,

Ја не видим на зидове,
Камените собе ове
Да ти висе о дувару,
Древне гусле јаворове;

А прича се царевином,
Ђе падишин бич дотура,
Да су гусле јаворове,
Амајлија у каура!?

Тад кнежеве старе очи,
Утонуле испод чела,
Засијаше од сјећања,
Овлажи их суза врела.

Рече паши, болним гласом:
Пресвијетли, слушај паша,
К'о домови, српски сваки
Има гусле кућа наша,
Него чаме на тавану
Јер година двадес' има,
Од када их не дирамо
И рука их не узима...

Од несрећног тога дана,
Протекло је двадес' љета
И без трага и без гласа,
Остао сам без ђетета!?

К'о дијете голобрадо,
Гуслао је он на њима
А од кад се обестрви,
Већ их нико не узима...

Болне сузе родитељске,
Прекидоше глас дрхтави
И Осману, силним паши
У оку се суза јави,

Јер му машту и сјећање,
Из дјетињства слике ките
Па меканим гласом рече:
Ајд' ми гусле донесите!?

Тад кнежева снаха скочи,
Име јој је било Јана,
Па похита уза стубе,
Скиде гусле са тавана;

Даворије јаворове,
Утонуле у прашину,
С'њих је паша марамицом,
Обрисао паучину,
Па премаза смолом струне,
Све то паши бјеше знано,
Гудало је про гусала,
Превукао полагаано;

Онда гласом питомијем,
Почео је пјесму своју
О Новаку с' Романије
И о Дели Радивоју!...

А кнежева снаха писну
И утече преко врата
Јер јој ова пјесма бјеше,
Већ чувена и позната!

Паши бјеше непријатно
Па с' гуслањем нагло преста
И упита старог кнеза:
Што закука та невјеста!?

Кнежева се врати снаха
па младоме паши рече:
Груди ми се цијепају
кад чух гусле како јече;

мој несрећни ђевер Јаков,
гуслао је исто тако
и пјевао исту пјесму
па ми пашо није лако.

Кад сам у дом овај дошла,
Нашла сам га у пелене
А он као мајку своју,
Волио је, пашо мене!
Од када се обестрви
Већ година двадес' има;
Под Ђедом је једно јутро,
Изјавио с' јарадима,

И без трага и без гласа,
Остадосмо без ђетета
Па живимо са том раном,
Ево пуних двадес' љета!?

Мајку му је од жалости,
Тешка туга, срце стисла,
Па је брзо преминула
И за својим сином свисла...

Осману се пред очима,
Заборава вид отвара,
Срце бије у грудима,
К'о без душе проговара:

Православна, добра жено,
Бил' познати могла њега,
Јел' имао по тијелу,
Каквог трага ил' биљега?

А бих пашо како неби',
Ко да гледам са очима,
Под лијевом он је сисом,
Један тамни младеж има!

Као да се Осман паши,
На плећима брдо сручи,
Испод својих златних тока,
Антерију тад распучи;
Сви бијаху скамењени
Ка видјеше да он има,
Испод сисе, према срцу,
Тамни младеж на грудима!

Тај тренутак невјерице,
Чудне мисли и погледи,
Трајали су као вјечност
Пред којом се срце леди!?

Паша горке сузе проли,
Пред старијем кнезом клече,
У крило му стави главу
И плачнијем гласом рече:

Опраштај ми Павле оче,
Не гледај ме к'о турчина;
Но на груди родитељске
приви твога, грешног сина!

Нек' опросте мртви пре'ци
И ви живи сви по реду,
Што се крста ја одрекох
И што приђох Мухамеду!...

Онда диже руке к'небу,
Са сјенима разговара:
Превјерени син те моли,
Опрости ми мајко стара;

За кајање мјеста нема
А превјере носим бреме,
Крв у мени, ваша тече,
Паповићи часно племе!

Имена је набројао
Браће: Мата, Божа, Јока,
Кад мајчино изговори,
Сузе пуне оба ока.
Још сестара име ређа,
Фамилије и чељади
А вреле се сузе стачу,
Низ образе према бради...

Поче причу болним гласом
Као да се исповједа:
Кад сам онда, нашу јарад
Изјавио испод Ђеда,

Из крошње сам, старог храста
Ја листину њима брао,
Мисли су ме обузеле
И сан ме је савладао;

А кад сам се пробудио,
После можда једног сата,
Јагњад су ми од вукова,
Била мртва и поклата!?

Од страха сам обамро
У глави ми кошмар наста,
Косијер сам убацио
У шупљину старог храста,

Онда главом без обзира,
Пут Суве сам пошо Баре
И онда сам изненада,
Срео турке Јањичаре!?
Још са много српске дјеце,
Обретох се дана тога
У одаје од сараја,
Код везира Травничкога.

Отоле нас одведоше
Ка Босфору и Стамболу,
У одреде јањичара
Да учимо ратну школу!...

Сад слушајте како успјех
Да се родном крају вратим,
У гарду ме одредише
Да султана силног пратим.

На лађи сам с' гардом био
Кад одлучи султан стари
Да пучином, отисне се,
Средоземљем да крстари;

С' палубе је посматрао,
Византиског царства слике,
Обалама од Европе
И Азије и Африке...

Но с' пучине јака бура,
Усковитла једра лађе,
Падишах се изненада
У таласе морске нађе!

Сиједа се дуга брада
Кроз таласе морске вије,
Ми до тада нисмо знали,
Султан пливат' знао није!?
Ја запливах кроз таласе
И послужи срећа мене,
Отео сам падишаха
Од самртне морске пјене!

Кад свијести, султан дође,
Он ми рече: Ево сине
Поклањам ти златни прстен
Отоманске царевине.

То је овај царски прстен,
Што на мојој руци сија,
Од њега се не одвајам
Он је моја амајлија...

Нас неколк'о добили смо
Звање паше, једног дана
И свечано прилазили
На пријему код султана.

Султан редом, сваког пита:
Ко ме онда смрти спаси
Када су ме ковитлале,
Морске струје и таласи?

Десетине њих је рекло,
Да свијетли султан чује:
Ја Вас отех пресвијетли
Од немирне, морске струје!?

Лице му се озарило
Кад ја клекох на пријему,
Прстен с' моје десне руке,
Истину је реко њему!
Па рукама уздрхталим
У загрљај мене срете
И рече ми: Изабери
У све моје вилајете,

Ђе пожелиш, би' ћеш глава
Којег хоћеш пашалука,
Да њим влада доживотно
Племенита твоја рука!

Ја султану одговорих
Да ме вуче, чежња брацка,
Да управљам вилајетом
Мога родног, града Гацка!...

Сабљу ми је даривао
Са колајном звања паше,
Алаховим путевима
У крајеве дођох наше!

Кошмар ће те разумјети,
Унутрашњег мога јада,
Паповић сам био Јаков
А Пашић сам Осман сада.

Сам је Господ наредио,
Својом Вољом са висине
Да ја владам просторима,
Моје славне Ђедовине;

Данас су се остварила,
Моје маште провиђења...
А кад крену, њежно рече:
Фамилијо довиђења!
Крупна му је суза чежње,
Овлажила родну стопу,
На хату је помамноме
Одјахао у галопу...

Та истина изненадна,
Имала је снагу грома
За чланове фамилије,
Паповића часног дома;

Стоје као укопани
И гледају без ријечи,
А кнез Павле од сазнања
Ко рањени тигар јечи.

Осјећа се тешко сломљен
Као после страшног сана,
Полагано према Ђеду
Упути се истог дана;

Као стара орлушина,
Што ђавољег нема зуба
Са муком се узверао
Уза стабло старог дуба.

Па дрхтаву руку пружи,
Старом дубу у шупљину
А косијер кад извади,
Увјери се у истину!?...

Силно Осман паша млади
На јуначкој ђедовини,
Сарај-дворе, дивне гради
У питомој Паповини;
Поред двора с'минаретом
И џамију, симбол Меке,
А за душу мајке своје
И цркву на Пријесјеке.

Калуђерица је брдо,
Између два Божја храма,
Ко граница двије вјере:
Православља и Ислама.

Не гледају, једна другу,
Богомоље ове двије,
Док црквена брује звона
И мујезин са џамије;

А из мјеста Казанаца,
Ка Голији и ка Ђеду,
Алелуја служба христу
И урлање Мухамеду!

Мислио је Осман паша
Са тим гријех да опере
и олакша спокој души,
Под терето двије вјере...

Са војском је силни паша
Допирао испод Беча
А до смрти није знао,
Која му је вјера преча;

Мориле га тешке мисли,
Како души наћи спаса,
У тренутку када буде
На капији судњег часа.

Том силнику што је прош'о
Љуте борбе и попришта,
Грешна душа смирај тражи,
Кроз небеска судилишта...

Кошмарни га тешки снови
Доводили до очаја,
Преци дични соколови
Сада су му били раја!?

До смрти га прогонила
Савјест мутна и нечиста,
Дал' ће срести на Небеса,
Мухамеда или Христа?...

Три вијека па и више
Од овога вакта прође
А и данас траг постоји,
Прослављеног војсковође:
Рушевине од џамије
У Казанце још постоје
И са цркве звоно бије
И служба се Богу поје!

На срушеном минарету
траг остаде кроз времена,
голијем се оком види,
крст исклесан од камена;

то је паши одгонило
са свијести мучну таму,
да је више припадао,
Православљу но Исламу!